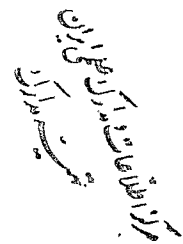

1281

دانشگاه مازندران

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

۱۳۸۱ / ۵ / ۳۰

موضوع :

جایگاه گذشت شاکی خصوصی در سیستم جزایی ایران

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد حقوق (جزا و جرم شناسی)

استاد راهنما

آقای دکتر رضا نوربهاء

استاد مشاور

آقای کیومرث کلانتری

نگارش : لیلا قزوینی

آذر ۸۰

۳۱ / ۶۵۸

تقدیر و تشکر

آغازوانجام پژوهش میسر نگردید مگر با استعانت از الطاف الهی و همت والای استاد گرامی جناب آقای دکتر نوربهاء که همواره از راهنما و محبت های بی دریغشان بهره مند گردیده ام. و نیز مساعدتهای جناب آقای کلانتری که از راهنمایی های ایشان استفاده نموده ام.

از استید گرانقدر آقای دکتر ایزدی فرو آقای دکتر شاکری که زحمت مطالعه و ارزیابی پایان نامه را به عهده گرفته اند سپاسگزارم. از خانواده عزیز و محترم که همواره مشوق و حامی من در امر تحصیل بوده اند متشکرم.

همچنین از آقای بای مسئول محترم آموزش تحصیلات تکمیلی و کارکنان محترم دانشکده علوم انسانی و اجتماعی و کلیه دوستانی که در تدوین این پایان نامه مرا یاری نموده اند سپاسگزارم.

تقدیم به

آستانه مطهر امام رضا (ع)

پیشکش به

روح بزرگوار پدرم که
همواره مشوق و حامی من
در امر تحصیل بود.

تقدیم به

آنانکه به آزادی و عدالت بیش
از نام و نان محتاجند.

مؤلف: آیت الله العظمی آخوند خانی
تبریزی

چکیده:

با وقوع پدیده‌ای بنام جرم، حقوقی برای اطراف جرم یعنی متهم؛ شاکی و جامعه در نظر گرفته می‌شود. از جمله حقوق شاکی، حق گذشت از تعقیب و اجرای مجازات می‌باشد که این حق نتیجه حق شکایت و تعقیب کیفری جرم توسط شاکی می‌باشد.

گذشت از اهم مسائل حقوقی جزا و بالاخص آئین دادرسی کیفری می‌باشد که با قوانین اخیرالتصویب جایگاه آن تا حد زیادی مخدوش شده است. در تحقیق حاضر سعی شده تمام مسائل مربوط به گذشت بررسی شود از جمله این مسائل، سیر تاریخی گذشت از ایران باستان تا کنون و تبیین مفهوم گذشت می‌باشد که البته به مبانی، ملاک و موضوع گذشت نیز پرداخته شده است. همچنین مفاهیم شاکی خصوصی و گذشت با مفاهیم مشابه بررسی شده و از طرفی آثار و نتایج گذشت در جرایم (اعم از قابل گذشت و غیرقابل گذشت) و مجازات‌های مقرر در ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. در میحث تعزیرات با وضع ماده ۷۲۷ قانون تعزیرات نظام جرایم قابل گذشت دستخوش تغییر و تحول شده و تقسیم‌بندی سنتی جرم به قابل گذشت و غیرقابل گذشت کنار گذاشته شده است و تا حد زیادی جایگاه شاکی خصوصی متزلزل گردیده است چرا که طبق ماده ۷۲۷ قانون تعزیرات نتیجه گذشت در جرایم توسط شاکی منجر به صدور قرار موقوفی تعقیب یا مجازات نخواهد شد و قاضی در این مورد مختار است البته این تحولات تنها در قلمرو تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مشاهده شده است چرا که در مورد حدود و قصاص و دیات وضع کاملاً مشخص بوده و با تقسیم‌بندی این مجازات‌ها به حق... و یا حق‌الناس قابلیت گذشت آنها نیز مشخص می‌شود. بطور کلی هدف از نوشتن این رساله این است که ضمن تبیین مفهوم گذشت شاکی خصوصی، جایگاه آن را با عنایت به تعارضات و تناقضات موجود در قوانین بطور صریح و روشن بیان کرده و رادحل‌هایی را جهت اصلاح قانون پیشنهاد کنیم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
فصل اول - سیر تاریخی گذشت و مفاهیم آن	
۸	گفتار اول: سیر تاریخی گذشت
۸	مبحث اول: گذشت در ایران باستان
۱۵	مبحث دوم: گذشت در شریعت اسلام
۱۶	الف: حق الله و حق الناس
۲۲	ب: ضابطه تفکیک حق الله و حق الناس
۲۸	ج: آثار تفکیک حق الله و حق الناس
۲۸	۱- تفاوت حق الله و حق الناس در تشریفات رسیدگی و اجرای حکم
۳۱	۲- تفاوت حق الله و حق الناس در ادله اثبات دعوی
۳۲	۳- تفاوت حق الله و حق الناس در اثبات حق
۳۳	مبحث سوم: گذشت در قوانین مدون
۳۳	الف: گذشت در قوانین قبل از انقلاب اسلامی

عنوان

صفحه

۱- قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۲۹۰ هـ ش	۳۳
۲- قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ هـ ش	۳۷
الف - جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی	۳۹
ب : جرایم علیه تمامیت جسمانی افراد	۴۱
ج : جرایم علیه اموال	۴۲
۳- قانون اصلاحی آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۵۲ هـ ش	۴۳
ب : گذشت در قوانین بعد از انقلاب	۴۷
۱- قوانین جزایی تا سال ۱۳۷۰	۵۰
الف : جرایم علیه عفت عمومی	۵۰
ب : جرایم علیه تمامیت جسمانی افراد	۵۱
ج : جرایم علیه اموال	۵۳
۲- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵	۵۵
۳- قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) ۱۳۷۸	۵۶
گفتار دوم : مفاهیم گذشت و شاکی خصوصی	۶۳
مبحث اول : گذشت	۶۳
الف : تعریف گذشت	۶۳

۶۴.....	ب: موضوع گذشت.....
۶۵.....	ج: میانی گذشت.....
۶۷.....	د: ملاک گذشت.....
۶۹.....	ه: مقایسه گذشت با مفاهیم مشابه.....
۷۰.....	۱-مقایسه گذشت با رضایت مچنی علیه.....
۷۵.....	۲-مقایسه گذشت با توبه.....
۷۹.....	۳-مقایسه گذشت با عفو.....
۸۲.....	۴-مقایسه گذشت با صلح و سازش.....
۸۶.....	۵-مقایسه گذشت با ترک محاکمه.....
۸۸.....	مبحث دوم: شاکي خصوصي.....
۸۸.....	الف: تعريف شاکي خصوصي.....
۹۱.....	ب: مقایسه شاکي خصوصي با مفاهیم مشابه.....
۹۱.....	۱-مقایسه شاکي خصوصي و مدعي خصوصي.....
۹۴.....	۲-مقایسه شاکي خصوصي با اعلام کننده جرم.....
فصل دوم - شرایط و آثار گذشت	
۹۶.....	گفتار اول: شرایط گذشت.....

عنوان

صفحه

مبحث اول: تشریفات گذشت	۹۶
مبحث دوم: گذشت باید بعد از وقوع جرم باشد	۹۸
مبحث سوم: جرم قابل گذشت باشد	۹۹
مبحث چهارم: منجز بودن گذشت	۱۰۲
مبحث پنجم: گذشت کننده باید اهلیت قانونی داشته باشد	۱۰۳
گفتار دوم: آثار گذشت	۱۰۸
مبحث اول: آثار گذشت در جرایم قابل گذشت و غیر قابل گذشت	۱۰۹
الف: آثار گذشت در جرایم قابل گذشت	۱۰۹
۱- سقوط دعوی	۱۰۹
۲- سقوط مجازات	۱۱۰
۳- موجو آثار محکومیت	۱۱۱
ب: آثار گذشت در جرایم غیر قابل گذشت	۱۱۲
۱- تخفیف مجازات	۱۱۲
ج: آثار مشترک بین جرایم قابل گذشت و غیر قابل گذشت	۱۱۳
۱- بقای حقوق خصوصی	۱۱۳
۲- بقاء گذشت	۱۱۴

وزارت امور خارجه
مجلس شورای اسلامی
تهران

عنوان

صفحه

۱۱۵	۳- عدم تأثیر گذشت بر اقدامات تأمینی
	مبحث دوم: آثار گذشت در مجازاتهای مقرر در ماده ۱۲ قانون مجازات
۱۱۶	اسلامی
۱۱۶	الف- اثر گذشت در حدود
۱۲۰	۱- سرقت مستوجب حد
۱۲۶	۲- قذف
۱۲۹	ب: اثر گذشت در قصاص
۱۴۱	۱- تحلیلی از ماده ۲۶۸ قانون مجازات اسلامی
۱۴۳	۱-۱- تأثیر عفو جانی توسط مجنی علیه از قصاص و دیه چیست؟
۱۴۹	۱-۲- آیا ماده ۲۰۸ را می توان در ماده ۲۶۸ ق.م.اس اعمال کرد؟
۱۵۱	۱-۳- ماده ۲۶۸ با کدام یک از نهادهای حقوقی سازگارتر است؟
۱۵۴	ج: اثر گذشت در دیات
۱۵۹	د: اثر گذشت در تعزیرات
۱۷۴	۱- سرقت تعزیری
۱۷۹	۲- کلاهبرداری
۱۸۲	۳- خیانت در امانت

صفحه

عنوان

۱۸۴.....	۴-چک پرداخت نشدنی.....
۱۹۲.....	۵-توهین.....
۱۹۳.....	۶-جرایم ناشی از تخلفات رانندگی.....
۱۹۸.....	۷-ترک انفاق.....
۱۹۹.....	۵-مجازاتهای بازدارنده.....
۲۰۵.....	نتیجه‌گیری.....
۲۱۴.....	فهرست منابع.....

مقدمه :

بشر موجودی اجتماعی است و این وصف اجتماعی بودن او همچنانکه آثار و تبعات مثبتی به همراه دارد ممکن است مولد آثار منفی چون نزاع و کشمکش شود. در نتیجه این کشمکش‌هاست که منافع بشری به مخاطره افتاده در نتیجه پدیده ضداجتماعی بنام جرم صورت می‌گیرد.

با مطالعه در مکاتب حقوقی به این نکته ظریف پی خواهیم برد که توجه به مجنی علیه و حقوق پایمال شده او در نتیجه جرم، حاصل تحولات حقوق کیفری و پیشرفت‌های فکری حقوقدانان در طول تاریخ بوده است. تا قبل از ایجاد جوامع متمدن و حرکتهای فراگیر، به سبب فقدان دولت و نهادهای عمومی، همچنین قوانین لازم‌الاجرای ملی، کلیه جرایم واجد حیثیت خصوصی صرف بودند، یعنی جرم عملی بود که با منافع شخصی و خصوصی افراد تعارض داشت و هدف از مجازات، اعاده وضع بحال سابق بود. علیهذا مفاهیمی مانند نظم عمومی برای انسانهای اولیه ناشناخته بود. معذک با پیدایش جوامع، کلیه جرایم علاوه بر حیثیت خصوصی واجد حیثیت عمومی نیز گردیدند و حتی در غالب جرایم جنبه عمومی جرم بر جنبه

خصوصی تقدم یافت. بدینسان اولین دخالت دولتها برقراری جرایم عمومی بود. مطالعه تاریخ حقوق کیفری، نشان می‌دهد که قدیمی‌ترین واکنش علیه جرم به شکل عکس‌العمل مجنی علیه، زیان دیده یا بستگان او علیه مرتکب جرم بوده است. در این شکل واکنش که متکی بر انتقام فردی بوده هیچ‌گونه تناسبی میان جرم انجام یافته و واکنش علیه آن برقرار نبوده است. با گذشت زمان و پیدایش ادیان توحیدی و مکاتب کیفری واکنش علیه جرم به تدریج جنبه خصوصی تتری پیدا کرده است و توجه به منافع اجتماعی موضوع جرم و مجازات از دید عمیق‌تری مورد بررسی قرار گرفت.^(۱)

هرچند نمی‌توان نقش حقوق‌دانانی چون ژان ژاک روسو - لمبروزو - بکاریا - انریکوفری را در تحولات حقوق کیفری نادیده گرفت، اما یک نکته ظریف قابل تأمل است و آن اینکه در هیچکدام از این مکاتب توجه به مجنی علیه یا زیان دیده از جرم چندان مورد توجه نبوده بلکه بیشتر به جرم و مجرم و عدالت می‌پرداخته‌اند ولی با توسعه علوم جزایی و مکاتب جدیدی چون دفاع اجتماعی نوین، توجه به حمایت دولت از کلیه افراد، منجمله زیان دیده از جرم مورد تأکید قرار گرفت، چرا که فلسفه تدوین قوانین و مقررات در جوامع بشری چیزی جز تعیین مرزهای حقوق و تکالیف افراد نیست.

۱- ولیدی، محمدصالح، حقوق جزای عمومی، واکنش جامعه علیه جرم، دفتر نشر داد، ۱۳۷۴، جلد چهارم،